

МОЛИВДОВУЛ НА АНАСТАСИЙ, КОМЕРКИАРИЙ НА ТЕМАТА ХАЛДИЯ (IX В.), НАМЕРЕН В СОЗОПОЛ

Владимир ПЕНЧЕВ

През 2015 г., в Созопол, при изкопни работи в центъра на стария град, е бил намерен интересен византийски сфрагистичен паметник. Той беше откупен от Националния исторически музей – София (НИМ-София), където е заведен в основния фонд на сбирка „Нумизматика и сфрагистика“, под инвентарен № 53 116. Описанието му е, както следва:

Лице: инвокативен кръстовиден монограм (**таблица I, 1**).

Опако: частично отпечатан надпис на гръцки език в четири реда (**таблица I, 2**).

Pb. Корозирал, окислен, изкривен и спукан по протежение на канала за шнура екземпляр. Диаметър 30 – 35 мм. Тегло 12.70 г (**табло LIX 4**).

В развързан вид надписът върху двете страни на моливдовула гласи:

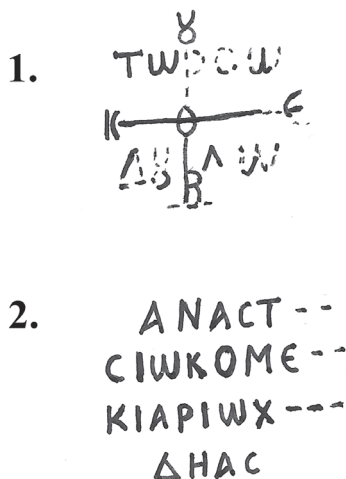
Κύριε, βοήθει τῷ σῷ δούλῳ Ἀναστ[α]σίῳ κομε[ρ]κιαρίῳ Χ[αλ]δήας.

В превод: Господи, закрилай Анастасий, комеркиарий на Халдия.

Според палеографските особености моливдовулът може да се датира в IX в. Не ни е известно досега да е публикуван друг печат на комеркиарий на Халдия с името Анастасий¹. Също така, досега от територията на днешна България не е публикуван нито един моливдовул на какъвто и да е комеркиарий на темата Халдия (Jordanov 2003). Иначе в научната литература са известни доста моливдовули на комеркиарии на Халдия. Само в каталога на колекцията „Закоc“

¹ Всъщност е известен печат на комеркиарий на Халдия с това име, но навярно се касае за две различни персони. Отнася се до печат от колекцията на Дъмбъртън Оукс на Анастасий, императорски протоспатарий при хрисотриклиниума и комеркиарий на Халдия, но датиран през X в. (DOS, IV, p. 89, no. 32.16). Малка е вероятността печатът да е на същия Анастасий в по-късен етап от кариерата му. Между двата печата има голяма хронологическа разлика от 50 и повече години (б. ред. И. Й.)

Таблица I

са описани шест такива екземпляра, датирани между края на VIII и началото на X в., но при нито един от тях името на издателя му не е Анастасий (Zacos, Veglerу 1972, №№ 1880; 2016; 2113; 2235; 2527; 3168).

Както е добре известно, през IX в. комеркиарият е бил държавен служител, който се е занимавал със събирането на 10% мито върху вноса и износа (Йорданов 1992, 23 и цит. там литература), т.е. бил е митничар. Въпросното мито се е наричало комеркион (κομμερκίων).

Темата Халдия се е намирала в Мала Азия, на източното черноморско крайбрежие. Вероятно е била учредена именно през IX в. (Oikonomides 1972, 49). Нейн център е бил важният

пристанищен град Трапезунд (Лихачев 1991, 69). Комеркиарията на Халдия несъмнено се е намирала в Трапезунд. Вероятно от това пристанище е потеглил за Созопол корабът, пренасящ някакви стоки, които са били придружени от документ, скрепен с разглеждания тук моливдовул. Но е възможно моливдовулът да е висял на някакъв денк, съдържащ въпросните стоки, който е бил запечатан посредством него.

Созопол е бил включен в пределите на българската държава по времето на хан Крум. Това вероятно е станало в края на 812 г., когато са били превзети и Месемврия, и Дебелт (История на България 1981, 138). Византия успяла да си възвърне тези градове (включително и Созопол) едва през 856 г. (История на България 1981, 214). Най-вероятно някъде в периода на над четиридесетгодишно управление на пристанищния град от българските власти в него е попаднал разглежданият тук моливдовул на Анастасий, комеркиарий на Халдия. Най-подходящ за това е периодът на дългия тридесетгодишен мир, сключен от хан Омуртаг (814–831 г.) с Византия през 815 г. (История на България 1981, 147) и продължил до края на управлението на този български владетел. Тогава са съществували предпоставки за засилени търговски контакти между България и Византийската империя.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА:

История на България. Т II. София, 1981.

Йорданов 1992: И. Йорданов. Печатите на комеркиарията Девелт. София, 1992.

Лихачев 1991: Н. Лихачев. Моливдовулы греческого востока. Москва, 1991.

Jordanov 2003: I. Jordanov. Corpus of Byzantine Seals from Bulgaria. Vol. 1 (Byzantine Seals with Geographical Names). Sofia, 2003.

Oikonomides 1972: N. Oikonomides. Les listes de présences byzantines des IXe et Xe siècles. Paris, 1972.

Zacos, Veglery 1972: G. Zacos, A. Veglery. Byzantine Lead Seals, vol. I, 1-3. Basel, 1972.

ТЕКСТ КЪМ ИЛЮСТРАЦИИТЕ:

Табло LIX 4. Моливдовул на Анастасий Комеркиарий на темата Халдия (лице и опако).

MOLYBDOBULLA OF ANASTASIOS COMERCARIUS OF THEME OF CHALDIA (9TH C.) FOUND IN SOZOPOL

Vladimir Penchev

(Summary)

In 2015 an interesting sphragistic piece was found during excavation works in the centre of the old town of Sozopol along the Bulgarian Black Sea coast. It was purchased by the National Museum of History – Sofia. The obverse of the seal bears an evocative monogram, and the reverse – a four-line legend in Greek. In an unfolded form and translated, the legend on both sides of the molybdobulla reads: Lord protect Anastasios Comercarius of Theme of Chaldia.

According to its paleographic features the molybdobulla can be dated from the 9th c. We do not know another seal to have been published in the name of Anastasios Comercarius of Theme of Chaldia as well as any molybdobulla of a Comercarius of Theme of Chaldia coming from the territory of today's Bulgaria.

The Theme of Chaldia was located in Asia Minor, along the Eastern coast of the Black Sea. Probably it was established exactly in the 9th c. Its centre was the important port city of Trebizond. Beyond any doubt the Comercaria of Chaldia was in Trebizond. Probably from that harbour the boat departed to Sozopol transporting goods accompanied by a document attached with the molybdobulla here discussed. Also possibly the seal was hanging on a pack containing goods sealed through it.